

شیخ حسین طباطبائی قمی

مرجع قیام

سید حسین طباطبائی قمی معروف به حاج آقا حسین قمی (۱۲۸۲-۱۳۶۶ق)، از فقها، علمای مبارز و مراجع تقلید شیعه در قرن چهاردهم هجری قمری بود. او دانش آموخته حوزه علمیه قم، تهران، نجف اشرف، سامرا و از شاگردان میرزا هاشم رشتی، شیخ فضل الله نوری، میرزا حبیب الله رشتی، حاج آقا رضا همدانی، آخوند خراسانی، سید محمد کاظم یزدی و علمای دیگر بود. بعد از درگذشت آیت الله سید ابوالحسن اصفهانی مرجعیت عامه شیعیان را عهده دار شد. او در احیای حوزه علمیه خراسان و کربلا نقش مؤثری داشت. او علاوه بر تدریس و تربیت شاگردان و امور مرجعیت، از فعالیت های سیاسی غافل نبوده و همواره علیه حرکت های ضد اسلامی حکومت ها، ایستادگی می نمود که از جمله آنها مقابله با اقدامات رضاخان، خصوصا مساله کشف حجاب رضاخانی بود که منجر به قیام گوهرشاد شد.

تولد در قم، تحصیل در سامرا

در 28 رجب 1828 در شهر قم به دنیا آمد. پدرش نام حسین را برای او انتخاب کرد. خاندان سید حسین با 28 واسطه به امام حسن مجتبی علیه السلام می رسید. سید حسین در قم به مکتب خانه رفت و درسهای مقدماتی

این رشته ، از قبیل صرف و نحو و منطق را در محضر استادان در همین شهر آموخت و در دوران نوجوانی برای ادامه تحصیل به تهران آمد. درسهای دوره سطح را که در بردارنده کتاب هایی چون معالم ، قوانین ، شرح لمعه ، و رسائل و مکاسب است، نزد اساتید آن حوزه خواند و سپس در 22 سالگی عزم سفر کرده ، به منظور انجام مراسم حج ، راهی مکه و مدینه شد. پس از حج حاج حسین به نجف اشرف سفر کرد و و پس از زیارت راهی سامرا شد و در جلسه درس آیة الله میرزا محمد حسن شیرازی شرکت کرد و پس از دو سال اقامت در سال 1306 ق . بار دیگر به تهران بازگشت . او در حوزه علمیه تهران از محضر فرزانه گانی چون : آقا علی مدرس (متوفی 1310 ق .)، میرزا ابوالحسن جلوه (متوفی 1314 ق .)، میرزا علی اکبر حکمی یزدی (متوفی 1322 ق .)، میرزا هاشم رشتی (متوفی 1332 ق .)، شیخ علی نوری (متوفی 1335 ق .) و.. کسب فیض کرد و پس از پنج سال تحصیل جدی و حضور مستمر در جلسات اساتید فوق ، تهران را به قصد آستان مقدس امامان علیهم السلام (در عراق) ترک کرد. در این بازگشت سید حسین به سامرا بازگشت و در این شهر به طور جدی و مستمر پای درس آیة الله میرزا محمد تقی شیرازی نشست و می گویند در این مسیر به سرعت و مراتب عالی علمی را یکی پس از دیگری پشت سر گذاشت. استاد بزرگوارش نیز عنایت خاصی به شیخ داشت و مقلدان خود را در مسائل احتیاطی به ایشان ارجاع می داد و گفته می شود این امر نشان دهنده این بود که شیخ پس از میرزا، اعلم مجتهدان آن زمان خواهد بود. حتما به خاطر همین اعتماد بود که میرزا محمد تقی پس از درخواست اهالی مشهد برای فرستادن عالمی بزرگ و مجتهدی دانا به شهرشان، ایشان حاج آقا حسین را برای

این امر مناسب دید و به او پیشنهاد داد تا برای اقامت به مشهد سفر کند. شیخ نیز این دعوت را پذیرفت و پس از ده سال سکونت در سامرا به سوی آستان قدس امام هشتم علیه السلام عزم سفر کرد. او با عزیمت به مشهد مقدس، به دوران چهل ساله تحصیل خود خاتمه داد و با پشتوانه علمی گرانقدر برای رهبری و زعامت مردم، راهی آن دیار مقدس شد شایان ذکر است که حاج آقا حسین از تمام اساتید خود در نجف و سامرا اجازه اجتهاد داشت و از مرحوم سید مرتضی کشمیری نیز اجازه نقل روایت اخذ کرده بود.

زعامت حوزه علمیه خراسان

آیه الله حاج آقا حسین قمی در نخستین روزهای ورود به مشهد، با برپایی نماز جماعت، ارتباط خود را با مردم برقرار کرد و به نشر احکام دین و پاسخگویی به سؤالات مردم و رسیدگی به وضعیت محرومان و مستضعفان پرداخت و زعامت و سرپرستی حوزه علمیه را به عهده گرفت و علاوه بر رسیدگی به امور محصلان علوم دینی، دانش فقه و اصول را برای طالبان علم، در منزل خود تدریس می کرد.

حاج آقا پس از ورود به مشهد در همان روزهای نخست نماز جماعت را برپا کرد تا با مردم بهتر در ارتباط باشد و به گره گشایی از کار مردم چه در حوزه دین و چه وضعیت دنیایشان پرداخت. در مکتب این شیخ بزرگوار شاگردان بسیاری گرد هم آمدند که از آنها می توان به میرزا حسن بجنوردی، حاج آخوند ملا عباس تربتی، شیخ محمد علی کاظمی خراسانی، شیخ فاضل قفقازی، سید صدرالدین جزایری، حاج آقا بزرگ اشرفی

شاهرودی ، میرزا مهدی حکیم ، سید محمد موسوی لنکرانی ، سید حسین موسوی نسل ، شیخ حسینعلی راشد تربتی ، شیخ مجتبی قزوینی ، شیخ هاشم قزوینی ، میرزا احمد مدرس یزدی ، سید حسن طباطبایی قمی ، سید مهدی طباطبایی قمی ، شیخ کاظم دامغانی ، شیخ غلامحسن محامی بادکوبه ای ، شیخ یوسف بیارجمندی شاهرودی ، شیخ علی توحیدی بسطامی و شیخ عباس علی اسلامی اشاره کرد. حاج آقا حسین قمی اگر چه در طول مدت اقامت خود، به سؤالات شرعی و استفتات رسیده پاسخ می داد لیکن از مطرح شدن نام خود و قبول مسئولیت مرجعیت و انشار رساله عملیه اجتناب می ورزید، تا آنکه با اصرار و مراجعه فراوان جمع زیادی از متدینین ، رساله احکام فارسی ایشان در سال 1351 به نام ((مجمع المسائل)) به چاپ رسید و مرجعیت ایشان از آن تاریخ آغاز گردید.

قیام گوهرشاد

شیخ را یکی از احیاء کنندگان حوزه علمیه خراسان می دانند در کنار این اقدامات شجاعانه ایشان نسبت به اصلاحات رضاخانی و سفرشان به تهران برای رساندن صدای اعتراض علما و مردم در تاریخ باقی مانده است. در خصوص نقش ایشان به اختصار چنین می شود گفت که ایشان به همراه سایر علمای مشهد مانند سید یونس اردبیلی و میرزا محمد آقازاده پس از اعلام اصلاحات رضاخانی و جریان تغییر لباس مردم، جلسات متعددی را برگزار کرده و در خصوص توطئه حجاب زدایی و موضوع اجباری شدن کلاه بین المللی و برپایی جشن ها و

مجالسی همچون جشن مدرسه شاپور شیراز را که گروهی از دختران جوان با گیسوان نمایان به رقص و پایکوبی پرداخته بودند مورد بحث و نقد قرار دادند. در یکی از نشست ها که در منزل حاج آقا حسین قمی برگزار گردید ایشان از اوضاع جاری مملکت و فشاری که بر اسلام وارد شده بشدت متأثر و گریان می شوند و سپس می فرمایند: ((امروز اسلام فدایی می خواهد. بر مردم است که قیام کنند.)) در نهایت علما تصمیم می گیرند که حاج آقا حسین قمی در اعتراض به اقدامات رضاخان به تهران رفته ، با او صحبت کند. ایشان به قرآن تفاعل کرده ، پس از خوب دانستن این اقدام ، برای سفر مصمم می شود و اعلام می کند که اگر رضاخان از اعمال غیر شرعی خود دست بر ندارد تا پای جان در انجام این مبارزه خواهد ایستاد. ایشان پیش از حرکت ، تلگرامی به رضاخان می فرستد و سبب حرکت خود را اعلام می دارد. حاج آقا حسین پس از ورود به تهران (29 ربیع الاول 1354) با قید استخاره ای راهی شهر ری شده ، در باغ ((سراج الملک)) منزل کردند. مردم برای دیدار با مرجع خود به سمت حرم عبدالعظیم حرکت می کنند. حضور گسترده دیدارکنندگان موجب وحشت و هراس دولت رضاخانی گردید و در نتیجه ظهر روز دوم ربیع الثانی ملاقات با آیه الله قمی ممنوع اعلام شده و محل اقامت ایشان به محاصره می شود. پس از گذشت چند روز از محاصره محل ، فرستادگان رضاخان به دیدار حاج آقا حسین قمی آمده و اظهار می کنند که : عرایض شما به سمع ملوکانه رسیده است . ایشان با بی اعتنایی به آنها فرمودند ((من باید با شخص شاه ملاقات کنم.)) خبر بازداشت حاج آقا حسین قمی به مشهد رسید و حال و هوای شهر را دگرگون ساخت و آنچه پس از این رفته است را در خصوص قیام گوهرشاد و کشتار مردم می دانیم. پس از

این حادثه خونبار، رضاخان زمینه اخراج حاج آقا حسین قمی را فراهم کرد و ایشان را به عتبات مقدس تبعید کرد.

احیای حوزه علمیه کربلا

از آن پس مرکز مرجعیت ایشان به کربلا منتقل گردید و انجا هم به تلاشش برای احیاء حوزه های علمیه ادامه داد و پس از استقرار در کربلا جمعی از فضلا و مدرسان خبره حوزه علمیه نجف چون حضرات آیات میلانی ، خویی ، سید علی بهبهانی ، میرزا مهدی شیرازی و سید صدرالدین جزایری را برای تدریس و کمک به پیشرفت علمی حوزه علمیه کربلا دعوت به همکاری کرد. با اقدامات و فعالیتهای آیه الله حاج آقا حسین قمی ، وضع عمومی حوزه تغییر یافت و جلسات درس و بحث رونق دیگری گرفت . ایشان در کنار اداره حوزه و زعامت دینی مردم و انجام رسالت عظیم مرجعیت ، تدریس را هم ادامه داد. برخی از شاگردان مکتب او در کربلا از این قرارند: شیخ محمد علی سرایی ، سید زین العابدین کاشانی حائری ، شیخ هادی حائری شیرازی (پور امینی)، شیخ محمد حسین صدقی مازندرانی و شیخ محد رضا جرقویه ای اصفهانی.

آیه الله قمی پس از درگذشت آیه الله سید ابوالحسن اصفهانی ، به اقامت یازده ساله و سراسر برکت خود در کربلا خاتمه داد و راهی نجف اشرف شد و در آنجا مرجعیت عامه و سرپرسی حوزه کهن نجف به ایشان سپرده شده.

تالیفات

حاج آقا حسین قمی آثار ارزنده ای در ابواب مختلف فقه از خود به یادگار گذاشته است که به اسامی آنها اشاره می کنیم: حاشیه بر عروۀ الوثقی (از اول مسائل تقلید تا بخشی از احکام نماز)، حاشیه بر رساله ارث و نفقات ، حاشیه بر رساله ربائیه رضاعیه ، حاشیه بر صحۀ المعاملات ، حاشیه بر مجمع المسائل ، الذخیرة الباقیة فی العبادات والمعاملات ، مختصر الاحکام ، طریق النجاة ، منتخب الاحکام ، مناسک حج ، ذخیرة العباد، هدایة الانام فی المسائل الحلال والحرام و ((رساله احکام)).

منابع

ویکی فقه

ویکی شیعه

حوزه نت